

A Comparative Study of Mechanisms for Preventing Transphobic Hate Crimes: Case Study of Iran and Canada

¹ Fereydoun Amirabadi Farahani¹ and Mahmoud Ghayyoumzadeh

Received: 31/5/2025

Accepted: 2/6/2025

Abstract

Transsexual individuals, due to the incongruence between their gender identity and the sex assigned to them at birth, often express gender behaviors that differ from societal expectations. This condition has rendered them one of the most vulnerable groups to hate crimes. The critical importance of preventing violence and hate motivated by gender identity and expression led the United Nations Human Rights Council to adopt addressing the need to combat and prevent hate crimes against ^{۲۰۱۶} a resolution in transsexual people. At the national level, both Iran and Canada legally recognize transsexual individuals as persons with a distinct gender identity. However, Iran's legal system has largely limited itself to scattered and ad hoc preventive measures, lacking a coherent and structured approach. In contrast, Canada has taken significant steps in prevention, particularly through public awareness initiatives, the establishment of safe spaces and shelters, specialized hate crime police units, and support services for transsexual victims. Moreover, the criminalization of specific hate crime acts and the imposition of aggravated penalties for offenses targeting transsexual persons have reinforced deterrence. The central research question of this paper is: What are the key components of an effective preventive legal framework against such crimes? The hypothesis posited is that a strategy combining the three levels of crime prevention along with differentiated criminal responses can serve as an effective approach. Accordingly, this study aims to outline a suitable and effective preventive legal framework for combating hate crimes against transsexual individuals through a comparative analysis of the Iranian and Canadian legal systems.

Keywords: Gender identity, transsexual, transphobia, hate crime, prevention

1- . Department of Law, Saveh Branch, Islamic Azad University, Saveh, Iran.

Email: amirabadiferydon@gmail.com

2- . Professor, Department of Islamic Studies and Law, Saveh Branch, Islamic Azad University, Saveh, Iran (Corresponding Author).

Email :maarefteacher@yahoo.com

بررسی تطبیقی سازوکارهای پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی ها: مطالعه موردی ایران و کانادا

فریدون امیرآبادی فراهانی^۱ و محمود قیومزاده^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۳/۱۲

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۲/۱۰

چکیده

تراجنسی ها به خاطر اختلال هویت جنسی که دارند، رفتاری ناسازگار با جنسیت زمان تولد خود ابراز می کنند. همین وضعیت آن ها را به عنوان یکی از گروه های آسیب پذیر در برابر جرایم ناشی از نفرت تبدیل نموده است. اهمیت بالای پیشگیری از خشونت و نفرت علیه تراجنسی ها به خاطر هویت و ابراز جنسیتی آن ها باعث شده است تا شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۶، قطعنامه ای به منظور مقابله و پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه آن ها وضع نماید. در سطح ملی، نظام حقوقی ایران و کانادا هر دو تراجنسی ها را به عنوان افراد با هویت جنسیتی متفاوت به رسمیت شناخته شده اند؛ با این وجود، در نظام حقوقی ایران به جز برخی از تدابیر پیشگیرانه موردی و پراکنده، تدابیر ساختارمندی دنبال نشده است. در سوی دیگر، نظام حقوقی کانادا در حوزه پیشگیری به ویژه ارتقا سطح آگاهی همگانی، ایجاد فضاها و پناهگاه های امن، تأسیس نیروی ویژه پلیس جرایم ناشی از نفرت و ارائه خدمات تخصصی حمایت از بزه دیدگان، گام های مناسبی برداشته است. علاوه بر این، جرم انگاری برخی از مصادیق جرایم ناشی از نفرت و تشدید مجازات مرتکبان به تقویت بازدارندگی کمک نموده است. در این جا پرسش اصلی آن است که مؤلفه های یک نظام پیشگیرانه مؤثر پیرامون بزه کاری مذکور چیست؟ در پاسخ به عنوان فرضیه گفتنی است، تمرکز بر سطوح سه گانه پیشگیری همراه با واکنش کیفری افتراقی راهبردی مؤثر ارزیابی می شود؛ با این مراتب، جستار حاضر با مطالعه تطبیقی نظام های پیشگیری ایران و کانادا، به ترسیم چهارچوبی برای نظامی پیشگیرانه و مؤثر در برابر جرایم یادشده می پردازد. کلیدواژه ها: هویت جنسی، تراجنسی، ترنس فوبیا، جرم ناشی از نفرت، پیشگیری.

۱ - گروه حقوق، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران

Email : amirabadiferydon@gmail.com

۲ - استاد، گروه معارف و حقوق، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران (نویسنده مسئول)

Email : maarefteacher@yahoo.com

مقدمه

تراجنسی‌ها (ترنس‌ها یا تی‌اس‌ها)^۱ به عنوان افرادی که هویت جنسی^۲ آن‌ها با برچسب جنسی منتسب به ایشان در زمان تولدشان ناسازگار است، بخشی از اعضای تمامی جوامع را تشکیل می‌دهند. افراد یادشده به خاطر اختلال هویت جنسی که با آن مواجه هستند، بیش از سایر گروه‌ها، در معرض انواع بزه‌دیدگی، تبعیض و خشونت قرار می‌گیرند؛ از این رو، چند سالی است که اصطلاح «جرایم نفرت‌محور علیه افراد ترانجسنسی»^۳ در گفتمان حقوق کیفری وارد شده است. این اصطلاح طیف متنوعی از جرایمی را دربرمی‌گیرد که با انگیزه نفرت علیه ترانجسنسی‌ها بر اساس هویت جنسی و شیوه ابراز جنسیتی آن‌ها ارتکاب می‌یابد. اهمیت مقابله با جرایم ناشی از نفرت علیه افراد ترانجسنسی به اندازه‌ای است که شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۶، قطعنامه‌ای با عنوان «محافظت در برابر خشونت و تبعیض مبتنی بر گرایش جنسی و هویت جنسیتی»^۴ به تصویب رساند که بر ضرورت مقابله و پیشگیری از این نوع خشونت‌ها تأکید می‌کند. در سطح ملی نیز مقابله با جرایم ناشی از نفرت علیه ترانجسنسی‌ها و حمایت از ایشان، یکی از اهداف کلیدی نظام‌های پیشگیری از بزهکاری در دنیا قلمداد می‌شود. خوشبختانه در نظام فقهی و حقوقی ایران، ترانجسنسی‌ها تا حدودی مورد حمایت قرار گرفته‌اند؛ در این میان، شناسایی عمل جراحی تغییر یا تطبیق جنسیت^۵ برای ترانجسنسی‌ها اقدامی ارزنده در راستای دیده‌شدن^۶ آن‌ها در جامعه قلمداد می‌شود که نه تنها برای بهبود وضعیت روانی آن‌ها بلکه به منظور ارتقاء سطح درک و آگاهی عمومی پیرامون اختلال هویت جنسی تلقی می‌شود؛ با این وجود، هنوز در حوزه پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه افراد مذکور، به استثنای یک‌سری اقدامات پراکنده و موردی (نظیر حمایت از کودکان و نوجوانان ترانجسنسی که در معرض خطر بزه‌دیدگی قرار دارند)، تدابیر جامع، مدون و روشمندی به‌کار گرفته نشده است. در سوی دیگر، کنشگران نظام پیشگیری کانادا به ویژه از سال ۲۰۱۷^۷ و با اضافه‌کردن، ترانجسنسی‌ها به عنوان یکی از بزه‌دیدگان جرایم ناشی از نفرت از واکنش کیفری افتراقی در جهت حمایت از آن‌ها استفاده نموده‌اند. علاوه بر آن، در حوزه پیشگیری غیر کیفری نیز یک‌سری تدابیر حمایتی به خصوص در زمینه‌های ارتقا سطح آگاهی همگانی و فرهنگ‌سازی، تأسیس نیروی پلیس ویژه جرایم نفرت‌محور و ارائه خدمات تخصصی حمایت از بزه‌دیدگی نیز از سوی مسئولان نظام پیشگیری از بزهکاری در کانادا انجام شده است. همچنین «برنامه اقدام کانادا برای مقابله با نفرت ۲۰۲۴»^۸، گام

1- . Transsexuals (TS).

2- . Sexual identity.

3- . Transphobic hate crimes.

4- . Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity. To access this resolution, please refer to the following link: <https://digitallibrary.un.org/record/1639754?ln=en> (accessed: May 27, 2025)

۵- . البته در میان مذاهب مختلف اسلامی احکام متنوعی از جواز مطلق تا حرمت مطلق پیرامون عمل جراحی یادشده دیده می‌شود. به نقل از: فانی، منوچهر؛ توکلی، احمدرضا و حیدری، محمدعلی. ترنس‌ها از منظر روانشناسی و فقه امامیه. نشریه معرفت و بصیرت اسلامی. ۲، ۱۴۰۳، ۳، ص ۱۰۹.

6- . Visibility.

7- . For the full text of the C-16 Act, an Act that amends the Canadian Human Rights Act and the Criminal Code to include gender identity and gender expression as grounds for discrimination and hate propaganda protection, see the following source: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-59.html#h-122977> (accessed: May 27, 2025)

8- . Canada's Action Plan on Combatting Hate. 2024. To access it, please refer to the following link: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/combating-hate/action-plan.html> (accessed: May 27, 2025)

مناسب دیگری از سوی کنشگران پیشگیری این کشور به منظور مقابله با نفرت علیه تراجنسی‌ها تلقی می‌شود. مجموع این تدابیر پیشگیرانه، کانادا را به عنوان نمونه‌ای مناسب به منظور مطالعه تطبیقی در زمینه حمایت کیفری و پیشگیرانه از افراد تراجنسی در برابر جرایم ناشی از نفرت تبدیل کرده است. اکنون پرسش اصلی آن است که مؤلفه‌های یک نظام پیشگیرانه مؤثر و حمایتی در قبال جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی چیست؟ در پاسخ، به‌عنوان فرضیه می‌توان گفت که اتخاذ مجموعه‌ای از تدابیر پیشگیرانه در سطوح سه‌گانه پیشگیری، به‌ویژه ارتقاء سطح آگاهی عمومی نسبت به شناسایی هویت جنسی افراد تراجنسی، ایجاد پناهگاه‌های امن، تناسب‌سازی زندان‌ها و حمایت از بزه‌دیدگان تراجنسی می‌تواند نقشی مؤثر در پیشگیری از چنین جرایمی ایفا کند. افزون بر این، جرم‌انگاری خاص جرایم ناشی از نفرت و یا پیش‌بینی مجازات‌های تشدید برای مرتکبان که با انگیزه‌های نفرت‌محور اقدام به خشونت یا رفتارهای مجرمانه علیه تراجنسی‌ها می‌نمایند، می‌تواند موجب افزایش سطح بازدارندگی مجازات‌ها گردد. با این همه، در جستار حاضر تلاش بر آن است تا با اتکاء به روش مطالعه توصیفی- تحلیلی، ابتدا اصطلاح تراجنسی و تمییز آن از مفاهیم مشابه در دستور کار قرار گیرد. سپس مهمترین رهیافت‌های پیشگیرانه موجود در قبال جرایم نفرت‌محور علیه تراجنسی‌ها در پرتو نظام‌های حقوقی ایران و کانادا به صورت توأمان و مزجی مشمول بررسی و ارزیابی قرار گیرند.

۱. تراجنسی‌ها (ترنس سکشوال‌ها) و تمایز آن‌ها با مفاهیم مشابه

مطابق با فرهنگ مصور واژگان پزشکی، ترنس سکشوالیزم (TS)^۱ نوعی اختلال^۲ نادر است که به موجب آن، شخص از اعماق وجود می‌خواهد که به عنوان فردی از جنس مخالف زندگی کند. تراجنسی‌ها عموماً در جستجوی درمان هورمونی و یا دارویی به منظور تغییر جنس فیزیکی خود هستند. انجام ارزیابی پزشکی و آزمون و معاینه جسمانی قبل از چنین درمان‌هایی ضروری است.^۳

ترنس‌ها^۴ افرادی هستند که با بهره‌گیری از فناوری‌های هورمونی و یا جراحی، بدن خود را به نحوی تغییر می‌دهند که ممکن است با جنسیتی که در بدو تولد به آنان نسبت داده شده، در تعارض باشد و یا در قالب‌های سنتی از بدن‌های جنسیت‌یافته، به‌سادگی قابل درک نباشد.^۵ برخی از نویسندگان،^۶ واژه «ترنس» را به‌عنوان یک اصطلاح کلی در نظر می‌گیرند که مجموعه‌ای متنوع از هویت‌های جنسیتی/جنس‌شناختی - از جمله هویت‌های ترنس سکشوال - را دربرمی‌گیرد؛ هویت‌هایی که مفاهیم سنتی و تثبیت‌شده در نظام جنس/جنسیت را به چالش می‌کشند.

با این وجود، چنین برداشت موسعی از اصطلاح ترنس‌ها صحیح به نظر نمی‌رسد؛ چرا که نمی‌توان عناوین ترنس سکشوال را با تراجنسیتی (ترنس جندر)^۷ به جای هم به کار برد. این اصطلاح تراجنسیتی است که بسان یک مفهوم کلی، شامل افراد ترنس سکشوال نیز می‌شود؛ از این رو، مقصود از ترنس‌ها (یا ترنس سکشوال‌ها) همان افرادی است که به لحاظ روانی خود را از برچسب جنسی و جنسیتی که

1- . Transsexualism.

2- . Disorder.

3- . The British Medical Association Illustrated Medical Dictionary. Dorling Kindersley. United Kingdom. 2013, p 559.

4- . Transsexual people.

5- . Transgender People and Criminal Justice: An Examination of Issues in Victimology, Policing, Sentencing, and Prisons. Springer International Publishing. Germany. 2023, p 49.

6- . McQueen, P. Regret. Oxford University Press. United Kingdom. 2024, p 228.

7- . Trans gender.

در زمان تولد با آن به دنیا آمده‌اند، جدا دانسته و خود را در دسته جنس مخالف با آن می‌انگارند. در حقیقت، ترنس‌ها برخلاف دوجنسی‌ها (هرمافروditها)^۱ از دو اندام جنسی برخوردار نیستند بلکه گرایش و اعتقاد آن‌ها در تنافی با آن جنس و جنسیتی است که در زمان تولد با آن به دنیا آمده‌اند. به بیانی روشن‌تر، ترنس‌ها از منظر روانی با اختلال جنسی مواجه هستند؛ این در حالی است که دوجنسی‌ها (هرمافروditها) از نظر جسمی با اختلال مواجه هستند.^۲ بنا به یک توصیف روشن، تراجنسی به فردی اطلاق می‌شود که هویت خود را متفاوت با جنس ظاهرش می‌بیند و در عین حال، جسم وی کاملاً سالم است؛^۳ با این مراتب، ترنس‌ها در دو طبقه زیر تقسیم‌بندی می‌شوند: مرد ترنس؛^۴ فردی که در بدو تولد به عنوان «مونث» معرفی شده اما هویت جنسیتی مردانه دارد و به عنوان مرد زندگی می‌کند. اصطلاح قدیمی زن به مرد (FTM)^۵ دیگر کمتر توصیه می‌شود. زن ترنس؛^۶ فردی که در بدو تولد به عنوان «مذکر» معرفی شده اما هویت جنسیتی زنانه دارد و به عنوان زن زندگی می‌کند. اصطلاح قدیمی «مرد به زن» (MTF)^۷ نیز بهتر است استفاده نشود.^۸ در پایان این بحث، به منظور شناخت و مقایسه بهتر نسبت به اصطلاحات تراجنسی، دوجنسی (هرمافروdit) و تراجنسی، تعاریف آن‌ها در جدول زیر (جدول شماره ۱) به صورت فهرست‌وار ذکر می‌شود:

دوجنسی‌ها (هرمافروditها)	افرادی هستند که به شدت و ضعف هر دو اندام جنسی مردانه و زنانه را دارا هستند.
تراجنسی‌ها (ترنس‌چندرها)	افرادی هستند که یا جنسیتی مخالف با جنسیت زمان تولد خود را ابراز می‌کنند و یا به گونه‌های جنسیتی دیگر غیر از دوگانه مردانه و زنانه، مثل هم‌جنس‌گراها اعتقاد دارند.
تراجنسی‌ها (ترنس سکشوال)	افرادی هستند که به لحاظ روانی خود را در دسته مخالف با جنسیت زمان تولد خود می‌پندارند.
هم‌جنس‌گراها (هوموسکشوال‌ها) ^۹	افرادی هستند که نسبت به فردی از همان جنس احساس کشش دارند؛ بر اساس آن کشش عمل کند و امیال خود را تحقق می‌بخشند. ^{۱۰}

جدول ۱ (تمییز اصطلاح تراجنسی از مفاهیم مرتبط)

1- . Hermaphrodite.

هرمافروdit یا دوجنسی به فردی اطلاق می‌شود که دارای ویژگی‌هایی از هر دو جنس (زن و مرد) هستند. اندام تناسلی خارجی و کارپوتیپ آن‌ها معمولاً متعلق به جنس مونث است (XX,۴۶). ممکن است دارای هر دو نوع بافت بیضه‌ای و تخمدانی (اووتستیس) باشند. به نقل از: X a v- ۲۷. .our, R. Essentials of Human Embryology, 2nd Edition - E-Book. India: Elsevier India. 2024, p 242

2- . Ibid.

۳- . گشتاسبی اصل، سام؛ اختلال جنسی و هویت گمشده. نشر هدف سبز، قم، چاپ نخست، ۱۳۸۹، ص ۵.

4- . Trans man.

5- . Female to male.

6- . Trans woman.

7- . Male to female.

8- . ABC of Equality, Diversity and Inclusion in Healthcare. United Kingdom: Wiley. 2023, p 55.

9- . Homosexuals.

۱۰- . در عین حال گفته شده است، هیچ تعریف جهان‌شمول و پذیرفته‌شده‌ای از هم‌جنس‌گرایی یا افراد هم‌جنس‌گرا وجود ندارد. این مسئله می‌تواند به دلایل مختلفی باشد، از جمله: درهم‌آمیختگی مفهوم کشش با رفتار و هویت، ملاحظات شخصی، یا استفاده آگاهانه از این واژه به دلیل بار منفی (اغلب) آن در گذشته و حال. به نقل از: Homosexuality FAQs - A Christian Perspective eBook. CCL Publications Pte Ltd. 2022,

۲. جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی

علیرغم افزایش سطح آگاهی و پذیرش مفهوم جرم ناشی از نفرت، هنوز هیچ تعریف پذیرفته شده جهانی از اینکه «جرم ناشی از نفرت» دقیقاً چیست وجود ندارد. افزون بر این، تفاوت های قابل توجهی میان تعاریف دانشگاهی و تعاریف حقوقی وجود دارد. تعاریف حقوقی صرفاً بر یک واقعه مجرمانه فردی و مجزا تمرکز دارند (که به نوبه خود برداشت ها از جرایم ناشی از نفرت را به عنوان رویدادهایی شدید و عمومی تقویت می کند). در مقابل، تعاریف دانشگاهی به طور معمول، بر ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی گسترده تری تمرکز دارند که فضایی را ایجاد می کنند که در آن گروه های خاصی از مردم به عنوان اهداف مشروع برای جرم ناشی از نفرت تلقی می شوند.^۱ هرچند جستجو برای دستیابی به تعریفی جهان شمول از «جرم ناشی از نفرت» تاکنون برای جامعه دانشگاهی و قانون گذاران به نتیجه نرسیده است، پژوهش ها عناصر مشترکی را در میان مصادیق گوناگون این جرم شناسایی کرده اند؛ بدین صورت که این جرایم، معمولاً مبتنی بر پیش داوری و نفرت هستند و غالباً از نوعی تعصب ادراک شده ناشی می شوند؛ مانند تعصب مبتنی بر نژاد یا گرایش جنسی؛ به طور معمول، این جرایم افرادی^۲ را هدف قرار می دهند که ضعیف تلقی می شوند یا کمتر احتمال دارد جرم را گزارش دهند.^۳ دیوان عالی کانادا در سال ۱۹۹۰ در رأی مهم خود در پرونده R. v. Keegstra، «نفرت» را چنین تعریف کرد: احساسی شدید که چنانچه علیه اعضای یک گروه قابل شناسایی اعمال شود، دلالت بر این دارد که آن افراد باید مورد نفرت، تحقیر، بی احترامی و بد رفتاری قرار گیرند، تنها به دلیل تعلقشان به آن گروه. دیوان تصریح کرد که واژه نفرت به طور آشکار با بدنام سازی و «تفر شدید»^۴ پیوند دارد.^۵ در ایالات متحده آمریکا، اداره تحقیقات فدرال (FBI)^۶ جرم ناشی از نفرت^۷ را این گونه تعریف می کند: رفتار مجرمانه ای علیه یک شخص یا مال، که تماماً یا تا حدی ناشی از تعصب مرتکب نسبت به نژاد، دین، ناتوانی، گرایش جنسی، قومیت، جنس یا هویت جنسیتی بزه دیده باشد.^۸ مطابق با تعریفی دیگر، جرم ناشی از نفرت رفتارهای بزه کارانه ای را در بر می گیرد که علیه شخص، گروه یا مال اشخاص ارتکاب یافته و انگیزه آن، نفرت یا پیش داوری نسبت به یک گروه قابل شناسایی [نظیر

1- Colliver, B., & Silvestri, M. The role of (in) visibility in hate crime targeting transgender people. *Criminology & Criminal Justice*, 22, 2022, (2), p 8.

۲- در این جا متذکر می شود، هنوز هیچ اتفاق نظری میان حوزه های قضایی یا میان پژوهشگران درباره اینکه به طور دقیق، چه افراد و گروه هایی باید در قانون گذاری مربوط به جرایم ناشی از نفرت تحت حمایت قرار گیرند، وجود ندارد. به نقل از: J. Schweppe, What is a hate crime? *Cogent Social Sciences*, 7, 2021, (1), p 11.

3- Godzisz, P. State Responses to Anti-LGBT Violence: Poland in a European Context. Springer Nature Switzerland. Germany. 2024, pp 19-20.

4- Detestation.

5- Canada's Action Plan on Combatting Hate. 2024. It's available at: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/combating-hate/action-plan.html> (accessed: May 27, 2025)

6- The Federal Bureau of Investigation (FBI).

7- Hate crime.

8- Farrell, A., & Lockwood, S. Addressing hate crime in the 21st century: Trends, threats, and opportunities for intervention. *Annual Review of Criminology*, 6, 2023, (1), p 108.

تراجنسی‌ها] باشد.^۱ به این جرایم، جرایم ناشی از تعصب یا سوگیری^۲ نیز گفته می‌شود؛ این جرایم این واقعیت را به رسمیت می‌شناسند که جرایمی که از تعصب ناشی می‌شوند با سایر انواع رفتارهای مجرمانه متفاوت هستند و اغلب شدت بیشتری دارند. جرایم یادشده به عنوان «جرایم پیام‌دار»^۳ به شمار می‌آیند که هدف آن‌ها حفظ و گسترش به حاشیه راندگی گروه‌هایی است که از نظر تاریخی در وضعیت نابرابر قرار داشته‌اند.^۴ بر پایه مطالب اخیر، می‌توان گفت جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی، آن دسته از رفتارهای بزهکارانه‌ای را دربرمی‌گیرد که به خاطر هویت جنسی و نحوه ابراز جنسیتی افراد تراجنسی در سطح جامعه با انگیزه نفرت علیه آن‌ها ارتکاب می‌یابد. در این تعریف، تفاوت در هویت یا ابراز جنسیتی تراجنسی‌ها، آنان را به‌عنوان اهداف بالقوه و اصلی این نوع از بزهکاری مطرح می‌سازد. جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها، عمدتاً محصول ترنس فوبیا^۵ است؛ ترنس فوبیا یا ترنس‌هراسی به ترس یا نفرت از افراد تراجنسی اطلاق می‌شود. ترنس‌هراسی به اشکال گوناگونی به ویژه خشونت، آزار و اذیت و تبعیض بروز می‌یابد. قلمرو جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها از گفتار نفرت‌آمیز تا خشونت‌های جنسی و جسمی را دربرمی‌گیرد. در عین حال، دامنه خشونت و آزار افراد ترنس بر پایه هویت جنسی ایشان تنها منحصر به فضای حقیقی نیست بلکه فضای مجازی به ویژه رسانه‌های اجتماعی را نیز دربرمی‌گیرد؛ جرایم ناشی از نفرت در رسانه‌های اجتماعی پدیده‌ای رایج در سراسر جهان است. این نوع جرایم، اکنون از طریق پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی در قالب سخنان نفرت‌انگیز^۶ گسترش یافته است. شناسا بودن کاربران اینترنت و دسترسی آسان به اینترنت، ارتکاب این جرم را برای مجرمان بسیار آسان کرده است. جرایم ناشی از نفرت در رسانه‌های اجتماعی تأثیرات ویرانگری بر قربانیان دارد؛ هم از نظر جسمی و به‌ویژه از نظر روانی، به‌طوری که منجر به احساس حقارت، کاهش عزت‌نفس و ایجاد ترس از خشونت در ذهن آن‌ها می‌شود. قوانین موجود در برابر جنایت نفرت در رسانه‌های اجتماعی باید با دقت بیشتری اجرا شوند و روش‌های مختلفی برای شناسایی مجرمان به کار گرفته شود.^۷ در این باره، یافته‌های پژوهشی که در میان افراد ترنس در شهر تهران صورت گرفت حاکی از آن است که در میان آزار و اذیت دیجیتال،^۸ آزار جنسی در میان ترنس‌ها بیشتر از افراد عادی است

1- . Travers, The Trans Generation: How Trans Kids (and Their Parents) are Creating a Gender Revolution. NYU Press. United States. 2019, p 190.

2- . Bias-motivated crimes.

3- . Message crimes.

4- . Op. cit., p 108.

۵- . اصطلاح ترنس‌فوبیا یا ترنس‌هراسی به معنای ترس یا تنفر از افراد ترنس‌چندر یا افرادی است که با هنجارهای رایج جنسیتی هم‌راستا نیستند. این اصطلاح بر بُعد «هراس» تأکید دارد، به معنای نوعی تنفر یا انزجار افراطی و غیرمنطقی. به نقل از: Pickett, B. L. The Transgender Encyclopedia. Rowman & Littlefield Publishers. Germany. 2024, p 197

6- . Hardy Allen, K. What Goes Unspoken: How School Leaders Address DEI Beyond Race. Wiley. United Kingdom. 2023, p 179.

7- . Hate speech.

8- . Yesmen, N., Naha, A., & Sharmin, S. hate crimes in social media: a criminological review. International Journal of Social Science, 3, 2023, (1), p 23.

9- . Digital hate and harassment.

(در مقایسه با گروه غیر ترنس‌ها). به نوعی، این موضوع حاکی از بزه‌دیدگی بیشتر تراجنس‌ها است.^۱ علاوه بر این، نتایج پژوهشی که در سال ۱۳۹۹ در میان افراد ترنس در شهر مشهد انجام شد نشان می‌دهد که بیشتر مشارکت‌کنندگان در این کار تحقیقاتی اعتراف نموده‌اند که تاکنون [انواع توهین‌ها] و برچسب‌های جنسی از قبیل بیمار جسمانی، دوجنس، منحرف جنسی، هم‌جنس‌گرا، همجنس‌باز، کج‌روی جنسی، دو جنسیتی، اواخواهر (زن‌نما و مردنما) و غیره در تعامل با دیگر افراد جامعه دریافت نموده‌اند. همچنین، خشونت اجتماعی مثل عدم پذیرش اجتماعی و تبعیض به همراه تهدید به تجاوز به عنوان خشونت جنسی از برخی دیگر از تجارب افراد ترنس در این پژوهش را تشکیل می‌دهد.^۲ در پایان این بحث باید متذکر شد، مهمترین عامل بزه‌دیدگی تراجنس‌ها در جرایم ناشی از نفرت، تصور نادرست و کلیشه‌ای افراد جامعه از وضعیت تراجنس‌ها و هویت جنسی آن‌ها است. در واقع، تراجنس‌ها به این خاطر که جنسیتی را ابراز می‌کنند که با جنسیت زیستی آن‌ها در تعارض است، بیشتر در معرض بزه‌دیدگی جرایم ناشی از نفرت قرار می‌گیرند. بر پایه مطالب پیش‌گفته، در اینجا به منظور آشنایی بیشتر با جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنس‌ها، اهم ویژگی‌های آن در جدول زیر (جدول شماره ۲) نمایش داده می‌شود:

۱- غنی، مهرداد و سیدزاده ثانی، سید مهدی. بررسی میزان بزه‌دیدگی آزار و اذیت جنسی دیجیتال بر روی بزرگسالان با نگاه به افراد تراجنس‌ها. نشریه پژوهشنامه حقوق کیفری. ۱۳، ۱۴۰۰، ۱: ص ۲۰۵.

۲- یعقوبی چوبری و ساعدی، مهدی. فهم پدیدارشناسانه تجارب زیسته افراد تراجنس‌ها در شهر مشهد (یک مطالعه کیفی). نشریه پژوهش‌های جامعه معاصر. ۹، ۱۳۹۹، ۱۷: ص ۱۶ تا ۱۸.

انگیزه محور بودن	این جرایم بیشتر با انگیزه نفرت، تعصب یا بیزاری نسبت به هویت جنسیتی قربانیان ارتکاب می‌یابند.
پیام‌دار بودن (Message) (Crime)	هدف این جرایم، ارسال پیام طرد، تهدید و توهین خطاب به کل جامعه تراجنسی‌ها است، نه فقط فرد قربانی.
تأثیر اجتماعی گسترده	ترس و احساس ناامنی نه فقط برای قربانی، بلکه برای کل جامعه هدف ایجاد می‌شود.
شدت آسیب روانی ^۱	قربانیان این جرایم، آسیب‌های روانی شدیدتری تجربه می‌کنند، از جمله اضطراب، افسردگی و اختلال استرس پس از سانحه (PTSD).
کم‌گزارش شدن (Underreporting) ^۲	رقم سیاه این جرایم بالا است؛ به دلیل ترس از انگ‌زنی، بی‌اعتمادی به پلیس یا سیستم قضایی، بسیاری از این جرایم گزارش نمی‌شوند.
گسترش و شیوع در فضای مجازی	ارتکاب این جرایم به ویژه با گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی، در فضای مجازی (با عنوان آزار و نفرت دیجیتال) نیز شدت پیدا نموده‌اند.

جدول ۲ (اوصاف جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها)

۳. تدابیر پیشگیرانه در قبال جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی در فراز حاضر، اهم تدابیر و اقدامات پیشگیرانه در راستای مقابله با جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها در پرتو نظام‌های حقوقی ایران و کانادا به صورت مزجی بررسی می‌شود. در یک نمای کلی، مقوله پیشگیری از بزهکاری^۳ به دو مبحث پیشگیری غیر کیفری (پیشینی یا کنشی) و پیشگیری کیفری (پسینی یا واکنشی) تقسیم می‌شود؛^۴ از این‌رو، ابتدا به مقوله پیشگیری غیر کیفری و سپس پیشگیری کیفری مبادرت می‌شود.

۳-۱. پیشگیری مدل سلامت عمومی یکی از مهمترین مدل‌های پیشگیری از بزهکاری، مدل سلامت عمومی^۵ است. مدل یادشده توسط برانتینگهام و فاوست^۶ ترسیم و ارائه شده است. به موجب الگوی پیش‌گفته، پیشگیری از بیماری با

۱- جرایم ناشی از نفرت تأثیرات روانی گسترده‌ای بر قربانیان دارد و منجر به اضطراب، افسردگی، یا اختلال استرس پس از سانحه (PTSD) و کاهش احساس ارزشمندی فردی می‌شود. همانند بسیاری از گروه‌های تاریخی به‌حاشیه‌رانده‌شده، افرادی که قربانی جرائم ناشی از نفرت می‌شوند احساس ناتوانی کرده و باور می‌کنند که جهان دیگر جای امنی نیست. به نقل از: Black, L. L., Flynn, S. V. Crisis, Trauma, and Disaster: A Clinician's Guide. SAGE Publications. United States ۲۰۲۰, p ۵۶.

۲- در این راستا چنین آمده است، بسیاری از افراد ترس، جرایم نفرت‌محور را به پلیس گزارش نمی‌کنند؛ زیرا تصور می‌کنند که پلیس درباره هویت جنسیتی ایشان آگاهی ندارد. همچنین ترس‌ها احساس می‌کنند در نظام پلیسی و قضایی، قربانی «مشروع» یا «جدی» به حساب نمی‌آیند. این مسئله ریشه در نوعی سلسله‌مراتب نانوشته دارد که در آن، برخی قربانیان بیشتر باور می‌شوند و جدی گرفته می‌شوند (مثلاً زنان سفیدپوست یا کودکان) و برخی دیگر نه (مثل افراد ترنس، مهاجران، یا بی‌خانمان‌ها). به نقل از: Collier, B. Re-imagining Hate Crime: Transphobia, Visibility and Victimisation. Springer International Publishing. Germany ۲۰۲۱, p ۱۰۰.

۳- Prevention of crime.

۴- محمودی جانکی، فیروز و آقایی، سارا. بررسی نظریه بازدارندگی مجازات. فصلنامه حقوق، ۳۸، ۱۳۸۷، ۲: ص ۳۵۶.

۵- Public health model of crime prevention.

۶- Brantingham and Faust.

توصیف و تحلیل فعالیت‌های پیشگیری از جرم تطبیق داده شده است.^۱ این الگوی پیشگیرانه، سطوح پیشگیرانه نخستین، دومین و سومین را دربرمی‌گیرد؛ با این ترتیب، اقدامات و سیاست‌های به‌کارگرفته‌شده در هریک از سطوح پیشگیرانه یادشده در راستای مقابله با جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها به ترتیب زیر به صورت مزجی در نظام‌های ایران و کانادا معرفی و بررسی می‌شود.

۳-۱-۱. پیشگیری نخستین

پیشگیری نخستین از جرم،^۲ تلاشی برای جلوگیری از بروز مشکلات اجتماعی و اعمال مجرمانه در آینده از طریق آموزش، برنامه‌های عمومی و سایر اقدامات مشابه است.^۳ بدون هر نوع تردیدی، مهم‌ترین مصداق پیشگیری نخستین به منظور مقابله با جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها را آموزش، فرهنگ‌سازی و ارتقا سطح آگاهی همگانی^۴ تشکیل می‌دهد. تقویت سطح آگاهی آحاد جامعه راجع به اختلال هویت جنسی و وضع ترنس‌ها از اهمیت بالایی به منظور پیشگیری از خشونت و ترنس‌فوبیا برخوردار است. این‌که عموم جامعه به این آگاهی دست پیدا کنند که رفتار و کردار و حتی نحوه پوشش و ظاهر افراد ترنس ناشی از اعتقاد و باوری است که به هویت جنسی آن‌ها پیوند می‌خورد، باعث می‌شود تا زمینه درک و پذیرش عمومی آن‌ها در جامعه بیشتر شود. در یک نمای کلی، رفتارها و تعامل‌های خاص و متفاوت تراجنسی‌ها باعث می‌شود تا عامه مردم به آن‌ها به چشم یک منحرف نگاه کنند. از دید آن‌ها، تراجنسی‌ها بسان منحرفان جنسی هستند. این تنگ‌نظری که ریشه در فقدان آگاهی دارد زمینه بسیاری از آسیب‌های فردی و اجتماعی را برای تراجنسی‌ها به وجود آورده است.^۵ در حقیقت، تراجنسی‌بودن در جامعه‌ای که پیرامون دو جنس مردانه و زنانه ساختار یافته است و تقسیم کار و تعریف و توزیع نقش‌ها نیز بر همین مبنا استوار شده به معنای آن است که ترنس‌ها در هیچ‌کدام از دو جنس به رسمیت شناخته‌شده از سوی جامعه قرار نمی‌گیرند.^۶ بر این اساس، فرهنگ‌سازی و ارتقا سطح آگاهی آحاد جامعه از تفاوت تراجنسی‌ها نسبت به افراد دارای اختلال جنسی به ویژه همجنس‌گراها در سطح جامعه تدبیری لازم قلمداد می‌شود. موضوعی که اگر به درستی در کانون توجه قرار گیرد، زمینه درک و انطباق اجتماعی ترنس‌ها را افزایش داده و به تناسب، موجبات کاهش سطح نفرت‌پراکنی و خشونت علیه ایشان بر پایه ترنس‌بودن آن‌ها نیز کاهش پیدا می‌نماید. یکی از تدابیر مناسب اتخاذی از سوی کنشگران نظام پیشگیری کانادا در قبال جرایم نفرت‌محور علیه تراجنسی‌ها، افزایش سطح آگاهی همگانی نسبت به وضع افراد دارای اختلال یادشده است. در این خصوص،

1- . Routledge Library Editions: Social & Cultural Geography. Taylor & Francis. United Kingdom. 2022, p 333.

2- . Primary crime prevention.

3- . Streissguth, T. Hate Crimes. Facts On File, Incorporated. Ukraine. 2009, p 142.

4- . Public awareness.

۵- . ولدبیگی، اقبال؛ زمانی، مریم؛ نهال گر، پریرسا و صفری، سروش. واکاوی فرایندهای روانی- اجتماعی دانشجویان تراجنسی دانشگاه تهران. نشریه رفاه اجتماعی ۲۲، ۱۴۰۱، ۸۵: ص ۳۳۳. در این راستا همچنین گفته شده است، ترنس‌ها به مثابه قربانیان ساختارهای فکری حاکم بر تعاملات اجتماعی هستند؛ این موضوع باعث می‌شود، آن‌ها در دوران زندگی خود با مشکلات عدیده‌ای مواجه شوند. به نقل از: فرهنگند، مهناز و دانافر، فاطمه. تحلیل مشکلات فردی- اجتماعی تراجنسی‌ها. نشریه مطالعات و تحقیقات علوم اجتماعی در ایران. ۱۶، ۱۳۹۶، ۴: ص ۷۳۸.

۶- . گل‌بهراری، ندا؛ اعظم آزاد، منصوره و قاضی‌نژاد، مریم. دیالکتیک شناسایی در بین تراجنسی‌ها (نگاهی به تجربه زیسته ناراضیان جنسی در فرایند هویت‌یابی). مجله مطالعات اجتماعی ایران. ۱۶، ۱۴۰۱، ۱: ص ۱۳۲.

یک هفته در تقویم سالیانه (از ۱۳ تا ۱۹ نوامبر) با عنوان «هفته آگاهی از ترنس‌ها»^۱ اختصاص پیدا یافته است.^۲ آشکار است که اتخاذ چنین تدبیری باعث می‌شود تا با فرارسیدن هرساله چنین رویدادی، آگاهی مردم عادی نسبت به هویت جنسی افراد تراجنسی و رفتار و کردار آن‌ها بیشتر شده و به دنبال تحصیل چنین آگاهی، از شدت پدیده ترنس فوبیا و خشونت علیه ایشان نیز کاسته شود. افزون بر این، راه‌اندازی کمپین وحدت^۳ یکی دیگر از اقدامات پیشگیرانه جهت افزایش سطح آگاهی عمومی پیرامون وضعیت تراجنسی‌ها تلقی می‌شود. هدف این کمپین مقابله با نگرش‌ها و باورهای منفی پیرامون افراد یادشده است. کارگروه جرایم ناشی از نفرت^۴ که فعالیت خود را در بهار ۲۰۲۲ آغاز نمود، گامی دیگر برای ترویج دانش، پژوهش و فرهنگ‌سازی پیرامون مذکور محسوب می‌شود. این کارگروه در قالب میز رؤسای پلیس ملی تشکیل شد تا استانداردهای ملی برای آموزش، گزارش‌دهی و اطمینان‌بخشی به جامعه در زمینه جرایم نفرت‌محور ایجاد کند. در سال نخست، این گروه شبکه‌ای از واحدهای مقابله با جرایم نفرت را تشکیل داد و اقدامات مشترکی در زمینه انتقال دانش، حمایت از تحقیقات و تعیین استانداردهای ملی انجام داد.^۵ در سوی دیگر، کنشگران نظام پیشگیری در ایران هنوز اقدام ساختارمندی را در راستای ارتقا سطح آگاهی همگانی پیرامون اختلال هویت جنسی انجام نداده‌اند. در این باره گفته شده است، وضعیت تراجنسی‌ها نه تنها در میان عامه مردم بلکه در سطح قشر تحصیل‌کرده و دانشگاهی نیز امری پیدا و آشکار نیست.^۶ با این اوصاف، سنجیده آن است تا به منظور پیشگیری از آزار و جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها، اختلال هویت جنسی در سطح مراکز آموزشی مثل دانشگاه‌ها و همچنین در رسانه ملی بیشتر تبیین و واکاوی شود تا به تدریج آحاد جامعه نسبت به وضعیت تراجنسی‌ها، هویت و ابراز جنسیتی آن‌ها اطلاعات لازم را کسب نمایند. چنین آگاهی هر قدر در سطح جامعه فراگیرتر شود، از شدت نفرت‌پراکنی علیه تراجنسی‌ها به خاطر اختلال هویت جنسی آن‌ها می‌کاهد. بنابراین آموزش و فرهنگ‌سازی پیرامون وضع تراجنسی‌ها و هویت جنسی ایشان در سطوح خانواده و جامعه، نحوه تعامل با آن‌ها و چگونگی ابراز جنسیتی تراجنسی‌ها نه تنها باعث می‌شود آحاد جامعه با شناخت بیشتر هویت جنسی، آن‌ها را بهتر درک کنند بلکه به همان نسبت نیز زمینه نفرت و خشونت علیه ایشان بر اساس هویت جنسی آن‌ها را کمتر می‌کند.

۲-۱-۳. دومین پیشگیری

1- . Transgender Awareness Week. To get further information about it, please refer to the following link:

<https://www.canada.ca/en/department-national-defence/maple-leaf/defence/2022/11/transgender-awareness-week.html> (accessed: May 27, 2025)

در عین حال گفتنی است، نام‌گذاری روز ۳۱ ماه مارس به عنوان روز جهانی دیده‌شدن ترنس‌ها نیز اقدام مناسبی در سطح جامعه بین‌الملل به حساب می‌آید که در راستای شناخت بیشتر افراد مذکور به ویژه هویت جنسی آن‌ها در نظر گرفته شده است. چنین اقدامی می‌تواند منجر به شناخت بیشتر آن‌ها و کاهش خشونت و نفرت‌پراکنی علیه آن‌ها گردد.

2- . Handley, H. Informed, Aware, Alive. University of Dayton. 2020, p 2.

3- . The Unity campaign.

4- . The National Hate Crimes Task Force.

5- . Canada's Action Plan on Combatting Hate. 2024. It's available at: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/combating-hate/action-plan.html>

۶- . فرهنگند، مهناز و دانافر، فاطمه. پیشین، ص ۷۳۹.

دومین پیشگیری از جرم^۱ بر شناسایی وضعیت های خاص، مکان ها، گروه ها و افراد در معرض خطر متمرکز دارد قبل از آن که آن ها مشکلات حاد بزه کاری را توسعه دهند یا درگیر اعمال مجرمانه شوند.^۲ در این سطح از تدابیر پیشگیرانه در برابر جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی، هدف آن است که با مداخله زودهنگام و اتخاذ راهکارهای مؤثر حمایتی، از وقوع جرم نسبت به تراجنسی هایی که در معرض خطر بالای بزه دیدگی قرار دارند و یا مکان هایی که این خطر را افزایش می دهند، جلوگیری صورت گیرد. یکی از اقدامات مناسب قانونگذار ایران در راستای دومین پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی ها به حمایت از کودکان و نوجوانان تراجنسی برمی گردد. در این باره، ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان ۱۳۹۹ مقرر می دارد: «موارد زیر در صورتی که طفل یا نوجوان را در معرض بزه دیدگی یا ورود آسیب به سلامت جسمی، روانی، اجتماعی، اخلاقی، امنیت و یا وضعیت آموزشی وی قرار دهد، وضعیت مخاطره آمیز محسوب شده و موجب مداخله و حمایت قانونی از طفل و نوجوان می شود: ... (د) کم توانی جسمی یا ذهنی طفل و نوجوان، ابتلای وی به بیماری های خاص یا اختلال هویت جنسی ...» همانطور که مشاهده می شود، وجود اختلال هویت جنسی در میان کودکان و نوجوانان به عنوان وضعیت مخاطره آمیز شناسایی شده است. اتخاذ چنین تدبیری باعث می شود تا از تحقق بزه دیدگی کودکان و نوجوانان تراجنسی پیشگیری به عمل آید؛ زیرا ایشان به خاطر وضعیتی که دارند (اختلال هویت جنسی و سن پایین) در معرض خطر بالای قربانی شدن قرار دارند. یکی دیگر از عوامل خطر در ایجاد بزه دیدگی تراجنسی ها پیرامون جرایم ناشی از نفرت، مکان های بسته مثل زندان ها، بازداشتگاه ها و یا پادگان ها است که بر مبنای جنسیت دوگانه مردانه و زنانه طبقه بندی می شوند. در این راستا، کنشگران نظام حقوقی ایران در حوزه تناسب سازی بازداشتگاه ها و زندان ها با وضعیت تراجنسی ها تدبیر جامعی را هنوز انشا ننموده اند؛ البته این امکان برای شورای طبقه بندی زندان و قاضی اجرای احکام وجود دارد تا با درک واقع بینانه وضعیت تراجنسی ها از ظرفیت تبصره ۲ ماده ۵۱۳ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲^۳ استفاده نموده و تا حد ممکن از زندان بسته استفاده ننمایند. البته اصل موضوع و تناسب سازی زندان و یا استخدام کیفر جایگزین (اجباری) برای تراجنسی ها نیاز به مداخله تقنینی دارد؛ با این وجود، در کانادا وضعیت تا اندازه ای فرق می کند. در این رابطه، سرویس اصلاح و تربیت کانادا (CSC)^۴ در سال ۲۰۱۷ سیاست موقتی به منظور مدیریت تنوع جنسیتی در زندان های فدرال کانادا تدوین نمود که در سال ۲۰۲۲ به صورت رسمی تحت عنوان «دستورالعمل شماره ۱۰۰^۵ کمیسر در خصوص زندانیان دارای تنوع جنسیتی» نهایی شد؛ بر اساس این دستورالعمل، در زمان ورود زندانیان، آن ها می توانند مطابق با هویت یا بیان جنسیتی خود (در زندان زنان یا مردان) مستقر شوند، اما اگر نگرانی های «غالب» امنیتی یا بهداشتی وجود داشته باشد که قابل حل نباشد،

1- . Secondary crime prevention.

2- . Fisher, B. S. and S. P. Lab. Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention, SAGE Publications. 2010, p 209.

۳- . طبق تبصره یادشده: «به جز مواردی که در قانون یا در حکم دادگاه تصریح شده است، محکومان با توجه به نوع و مدت محکومیت، پیشینه و شخصیتشان، بر اساس تصمیم شورای طبقه بندی و تأیید قاضی اجرای احکام در یکی از بخش های فوق نگهداری می شوند.»

4- . Correctional Service Canada (CSC).

5- . Commissioner's Directive 100 Gender Diverse Offenders. To access it, please refer to the following link: <https://www.canada.ca/en/correctional-service/corporate/acts-regulations-policy/commissioners-directives/100.html> (accessed: May 27, 2025)

آن‌ها را در جایی مستقر می‌کنند که با «جنسیت فعلی» آن‌ها (جنسیت زمان تولد) هماهنگ‌تر باشد.^۱ اعطای معافیت از خدمت سربازی یکی دیگر از تدابیری به شمار می‌آید که در نظام حقوقی ایران برای تراجنسی‌ها پیش‌بینی شده است (بندهای ۳ و ۱۲ بخش پنجم آیین‌نامه معاینه و معافیت پزشکی مشمولان خدمت وظیفه عمومی ۱۳۹۳). این موضوع از اهمیت بالایی برخوردار است؛ زیرا همانطور که پیشتر نیز بدان اشاره شد، در محیط‌های بسته‌ای که بر مبنای دو جنسیت مردانه و یا زنانه طبقه‌بندی می‌شوند، تراجنسی‌ها به خاطر هویت جنسی که ابراز می‌کنند، بیشتر در معرض خطر جرایم ناشی از نفرت قرار می‌گیرند. تأمین پناه‌گاه‌ها و فضاهای امن نیز یکی دیگر از تدابیر دومین پیشگیری به منظور حمایت از تراجنسی‌های در معرض خطر جرایم ناشی از نفرت قرار دارد. در این میان، تراجنسی‌ها متجاهر به اعتیاد قابل ذکر هستند که به خاطر شرایط خاصی که از آن برخوردارند، بیشتر در معرض بزه‌دیدگی قرار دارند. در این باره، هنوز برای حمایت و اسکان جداگانه چنین افرادی، تدابیر مناسبی از سوی کشگران نظام پیشگیری ایران صورت نگرفته است.^۲ در سوی دیگر، کانادا رویکرد تناسب‌سازی پناه‌گاه‌ها را تا حدودی اجرایی نموده است. به طور نمونه، در تورنتو، با کمک مالی شهرداری، پناه‌گاه امن برای تراجنسی‌ها احداث شده است. این پناهگاه، به دغدغه‌هایی نظیر کمبود خدمات حمایتی اختصاصی، خشونت و تبعیض علیه افراد ترنس به‌ویژه زنان، و انگ و موانعی که پناهندگان هنگام ورود به کانادا تجربه می‌کنند، پاسخ می‌دهد.^۳

۱-۳. پیشگیری سومین در سطح سومین از سطوح پیشگیری از جرم،^۴ هدف مداخلات، جلوگیری از تکرار جرم یا حمایت از ترک رفتار مجرمانه است.^۵ به بیانی روشن‌تر، مقصود از تدابیر پیشگیرانه سومین در حوزه جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها، جلوگیری از تکرار جرم و بزه‌دیدگی مجدد تراجنسی‌ها است. یکی از سازوکارهای پیشگیری سومین در مواجهه با جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی، کاهش رقم سیاه^۶ این نوع بزهکاری و در نتیجه، شناسایی و تعقیب مؤثر مرتکبان است. موضوعی که می‌تواند به کاهش نرخ تکرار جرم و پیشگیری از بزه‌دیدگی مجدد تراجنسی‌ها منجر شود. دلایل گزارش نکردن جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها، متنوع و پیچیده‌اند. قربانیان ترنس اغلب به پلیس اعتماد ندارند؛ آن‌ها می‌ترسند که گزارشی که ارائه می‌کنند، جدی گرفته نشود یا هیچ اقدامی در پی نداشته باشد. همچنین ممکن است

۱- . Dalwood, C. Canada's prison system is still vastly transphobic. Xtramagazine. 2024. It's available at: <https://xtramagazine.com/power/politics/canada-prison-system-transphobic-261827>

۲- . در این خصوص آمده است: «سیدمحمد نقیب، مدیرعامل سازمان خدمات و مشارکت‌های اجتماعی شهرداری تهران با اشاره به اینکه در حال حاضر آمادگی داریم که تنها برای ترک اعتیاد ترنس‌ها اقدام کنیم، اظهار کرد: برای ساخت یاور شهر اگر دستور قضایی باشد؛ اقدام خواهیم کرد، منتهی دیگر بخش‌ها به تصمیماتی که گرفته می‌شود، بستگی دارد. وی افزود: پس از دریافت تصمیمات نهایی، یک الی یک ماه و نیم زمان خواهد برد تا فضایی را برای ترک اعتیاد ترنس‌ها آماده کنیم. طبیعتاً برای ترنس‌ها باید یاورشهر جداگانه‌ای پیش‌بینی شود. اگر تعداد معتادین متجاهر ترنس افزایش پیدا کند، نیاز به یاورشهر با مساحت بیشتری است که ساخت آن زمان بیشتری خواهد برد.» به نقل از: احتمال ساخت یاورشهر برای معتادان متجاهر ترنس (۱۴۰۲/۹/۱۱). خبرگزاری مهر.

۳- . Jackson, H. First shelter dedicated to 2SLGBTQ+ adults set to open in Toronto. 2022. It's available at: <https://globalnews.ca/news/9314580/toronto-2slgbtq-shelter/>

۴- . Tertiary crime prevention.

۵- . Dandurand, Y., Heidt, J. Youth Crime Prevention and Sports: An Evaluation of Sport-Based Programmes and Their Effectiveness. Bristol University Press. United Kingdom. 2022, p 61.

۶- . Dark figure of crime.

به دلیل احتمال برخورد تبعیض آمیز از سوی خود مأموران پلیس، در گزارش دادن تردید داشته باشند.^۱ یکی از اقدامات مناسب کنشگران پیشگیری در کانادا به منظور کاهش رقم سیاه جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی ها و همچنین حمایت حقوقی از آن ها به منظور مقابله با بزه دیدگی مجدد، تأسیس نیروی ویژه جرایم ناشی از نفرت (با همکاری پلیس سواره نظام سلطنتی کانادا)^۲ است. این نیروی ویژه در سال ۲۰۲۲ آغاز به کار کرد و هدف آن ایجاد استانداردهای ملی برای آموزش، گزارش دهی و حمایت از جوامع آسیب دیده از نفرت پراکنی است. این گروه متشکل از نمایندگان ۱۴ واحد پلیس، دولت فدرال و وزارت دادگستری انتاریو^۳ است و استانداردهای ملی برای آموزش درباره نفرت پراکنی را تنظیم کرده است.^۴ در سوی دیگر، اگرچه وفق ماده ۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲،^۵ رویکرد افتراقی در حوزه بازجویی و تحقیقات از زنان و کودکان اتخاذ شده، اما در مورد تراجنسی ها هنوز تدبیر خاصی اندیشیده نشده است. این در صورتی است که بازجویی و تحقیقات از تراجنسی ها نیز نیاز به استفاده از ضابطان آگاه به مسائل اختلال هویت جنسی دارد.^۶ مسئله ای که چنانچه به نحو مناسبی مدیریت شود، نه تنها می تواند زمینه اعتماد بیشتر تراجنسی ها به پلیس و دستگاه عدالت کیفری را فراهم آورد بلکه با کاهش آمار جرایم گزارش نشده علیه افراد تراجنسی، احتمال بزه دیدگی مجدد آن ها را هم کاهش می دهد. به علاوه، استفاده از ظرفیت های ماده ۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲^۷ با اضافه کردن افراد تراجنسی به گروه های مورد حمایت در ماده قانونی یاد شده نیز می تواند سهم شایانی در عرصه پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی ها داشته باشد. یکی دیگر از تدابیر پیشگیرانه سومین اتخاذ شده از ناحیه کنشگران نظام پیشگیری از بزه کاری در کانادا، ارائه خدمات به بزه دیدگان جرایم ناشی از نفرت نظیر تراجنسی ها است. وزارت دادگستری کانادا از طریق «صندوق بزه دیدگان در چهارچوب استراتژی فدرال حمایت از بزه دیدگان»^۸ از ارائه کمک و حمایت به قربانیان پس از ارتکاب جرم ناشی از نفرت حمایت خواهد کرد. مبلغ ۲۸ میلیون دلار طی شش سال که در بودجه ۲۰۲۴ برای هم تراز با کمک های مالی استانی/قلمرویی یا جبران خسارت به قربانیان جرایم ناشی از نفرت تخصیص یافته، به بهبود برنامه های موجود برای پوشش قربانیان جرایم ناشی از نفرت یا گسترش هزینه های مشمول حمایت این قربانیان کمک خواهد

1- . Godzisz, P. Op. cit., p 280.

2- . Hate Crimes Task Force (collaboration with the Royal Canadian Mounted Police).

3- . Ontario.

4- . Canada's Action Plan on Combatting Hate. 2024. To access it, please refer to the following link: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/combating-hate/action-plan.html> (accessed: May 27, 2025)

5- . طبق ماده قانونی یاد شده: «بازجویی و تحقیقات از زنان و افراد نابالغ در صورت امکان باید توسط ضابطان آموزش دیده زن و با رعایت موازین شرعی انجام شود».

6- . در این باره، یافته های تحقیقی که اخیراً انجام شد، نشان می دهد که افراد تراجنسی تجربه مناسبی از برخورد با پلیس نداشته اند؛ چهار نفر از پنج نفر شرکت کننده در این تحقیق گفته اند، پلیس بر مبنای هویت جنسیتی با بی احترامی با آن ها برخورد نموده است. در مجموع، شرکت کنندگان در این تحقیق، از افشای هویت جنسیتی خود به پلیس بسیار ناراحت بودند. به نقل از: جوان بخت، محمد و نورمحمدزاده، علی. نگرش جرم انگارانه به پدیده تراجنسیتی در پرتو سیستم عدالت کیفری. نشریه تمدن حقوقی. ۶، ۱۴۰۲، ۱۶: ص ۲۳۴.

7- . برحسب ماده قانونی مذکور: «سازمان های مردم نهادی که اساسنامه آن ها در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان، زنان، اشخاص بیمار و دارای ناتوانی جسمی یا ذهنی، محیط زیست، منابع طبیعی، میراث فرهنگی، بهداشت عمومی و حمایت از حقوق شهروندی است، می توانند نسبت به جرائم ارتكابی در زمینه های فوق اعلام جرم کنند و در تمام مراحل دادرسی شرکت کنند ...»

8- . The Federal Victims Strategy's Victims Fund.

کرد و تضمین خواهد کرد که در سراسر کانادا، به این قربانیان خدمات حمایتی ارائه شود.^۱ این در صورتی است که چنین تخصیص بودجه‌ای به منظور حمایت از بزه‌دیدگان ناشی از نفرت هنوز در ایران پیش‌بینی نشده است. البته دلیل عمده آن نیز به عدم شناسایی چنین جرایمی در مقررات کیفری برمی‌گردد. موضوعی که شایسته است با توجه به بعد اجتماعی و حتی جرم‌شناختی آن، از سوی مسئولان و سیاستگذاران تقنینی کشور در کانون توجه قرار گیرد. در عین حال گفتنی است، سازمان بهزیستی کل کشور یک‌سری خدمات مشاوره و حمایت از تراجنسی‌ها^۲ را ارائه می‌دهد که البته این نوع از خدمات در شمار خدمات تخصصی پس‌بزه‌دیدگی و مقابله با تکرار جرم قلمداد نمی‌شود. در پایان این بحث، به منظور مقایسه بهتر میان تدابیر اتخاذی از سوی کنشگران پیشگیری ایران و کانادا در قبال جرایم نفرت‌محور علیه تراجنسی‌ها، مجموع مهم‌ترین اقدامات پیشگیرانه موجود در جدول زیر (جدول شماره ۲) نمایش داده می‌شود:

ایران	شناسایی وضعیت مخاطره‌آمیز برای کودکان و نوجوانان مبتلا به اختلال هویت جنسی و لزوم مداخله و حمایت قانونی از آن‌ها- اعطای معافیت سربازی به تراجنسی‌ها- ارائه کمک هزینه [نامتناسب] تغییر یا تطبیق جنسیت ^۱ - ارائه خدمات مشاوره روانی و اجتماعی به تراجنسی‌ها از طریق سازمان بهزیستی کل کشور.
کانادا	پیش‌بینی هفته آگاهی از ترنس‌ها در تقویم سالیانه و کمپین وحدت جهت رویت‌پذیری بیشتر تراجنسی‌ها و ارتقا سطح آگاهی همگانی- تناسب‌سازی زندان‌ها- تأمین پناهگاه‌ها و فضاهای امن - تأسیس نیروی ویژه جرایم ناشی از نفرت در سال ۲۰۲۲ به منظور افزایش گزارش ارتکاب جرم ناشی از نفرت و حمایت از بزه‌دیدگان تراجنسی- ارائه خدمات حمایتی در خصوص بزه‌دیدگان جرایم نفرت‌محور از طریق صندوق فدرال حمایت از بزه‌دیدگان.

جدول ۳: (مقایسه تدابیر پیشگیرانه در قبال جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها در ایران و کانادا)

۳-۲. پیشگیری کیفری

پیشگیری کیفری با توسل به ابزارهای جرم‌انگاری و کیفرگذاری در پی مقابله با تحقق نخستین جرم و همچنین تکرار رفتار مجرمانه است. به دیگر سخن، در پیشگیری کیفری یا بازدارندگی، از مجازات‌های تنبیهی برای بازداشتن افراد از ارتکاب جرایم در آینده استفاده می‌کند. این مجازات‌ها می‌توانند به‌منظور «درس عبرت دادن» به مجرم محکوم‌شده (بازدارندگی خاص) یا

1- . Canada's Action Plan on Combatting Hate. 2024. To access it, please refer to the following link: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/combating-hate/action-plan.html> (accessed: May 27, 2025)

۲- . «به گزارش روابط عمومی و امور بین‌الملل به نقل از ایلنا، سرپرست دفتر امور آسیب‌دیدگان اجتماعی سازمان بهزیستی کشور در گفتگو با خبرنگار ایلنا درباره ارائه خدمات بهزیستی به افراد دارای اختلال نارضایتی جنسیتی (ترنس) گفت: مبتلایان به اختلال نارضایتی جنسیتی طیف‌های متفاوتی در جامعه دارند. ما در سازمان بهزیستی به این افراد خدماتی که ارائه می‌دهیم شامل ارائه خدمات روانی اجتماعی است...» به نقل از: ارائه خدمات روانی و اجتماعی به افراد دارای اختلال نارضایتی جنسیتی (۱۴۰۱/۹/۲۴). معاونت سلامت اجتماعی سازمان بهزیستی کل کشور.

۱- . در این‌باره آمده است: «در حال حاضر نرخ جراحی برای افراد ترنس بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ میلیون تومان است و هیچ کدام از بیمه‌های پایه یا تکمیلی نیز این جراحی را تحت پوشش قرار نمی‌دهند. سازمان بهزیستی هم حداکثر ۵ میلیون تومان به عنوان کمک هزینه جراحی به افراد ترنس پرداخت می‌کند.» به نقل از: از کمبود حمایت مالی برای جراحی افراد ترنس تا خطر عفونت بعد از انجام عمل / بهزیستی پاسخگوی مشکلات جامعه ترنس نیست (۱۴۰۱/۵/۳۱): خبرگزاری رکتا.

برای ایجاد عبرت برای سایرین نسبت به پیامدهای ارتکاب جرم (بازدارندگی عام) اعمال شوند.^۱ مروری بر نظام قانونگذاری کیفری ایران نشان می‌دهد، هنوز اصطلاح جرم ناشی از نفرت وارد سیاهه جرایم نشده است. به بیانی روشن‌تر، قانونگذار ایران، سیاست کیفری افتراقی را در قبال چنین جرایمی تاکنون در دستور کار قرار نداده است؛ از این‌رو، مرتکب و یا مرتکبانی که با انگیزه نفرت، جرایمی را علیه گروه‌های خاص به ویژه بر مبنای هویت جنسی نظیر تراجنس‌ها مرتکب شوند با همان واکنش کیفری مواجه می‌شوند که در مورد جرایم فاقد چنین انگیزه‌هایی اعمال می‌شود. اتخاذ چنین راهبردی نمی‌تواند تأمین‌کننده منافع جامعه در پیشگیری از نفرت‌پراکنی و خشونت علیه تراجنس‌ها قرار گیرد. در سوی دیگر، در نظام قانونگذاری کانادا، وضعیت تا اندازه‌ای بهتر است. مهمترین اقدام کنشگران پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنس‌ها در کانادا به انشا و اجرای لایحه (C۱۶)^۲ ارتباط می‌یابد که در ژوئن ۲۰۱۷ به تصویب رسید. این لایحه تغییرات مهمی را در سایر مقررات به ویژه قانون کیفری به منظور مقابله و پیشگیری از ارتکاب جرم ناشی از نفرت علیه تراجنس‌ها پدید آورد. مقرر شده عبارت «هویت یا ابراز جنسیتی»^۳ را به سه بخش از قوانین فدرال اضافه کرد: به قانون حقوق بشر کانادا افزوده شد و به فهرست گروه‌های قابل شناسایی که از تبعیض مصون هستند، پیوست. این فهرست شامل سن، نژاد، جنسیت، دین، و ناتوانی (و سایر ویژگی‌ها) است؛ به بخشی از قانون جزای فدرال کانادا که مربوط به سخنان تنفرآمیز است، افزوده شد و هویت یا ابراز جنسیتی به دیگر گروه‌های محافظت‌شده در این بخش اضافه شد؛ به بخشی از قانون جزای فدرال کانادا در مورد تعیین مجازات برای جرایم ناشی از نفرت اضافه شد؛ در صورت وجود شواهدی مبنی بر این‌که جرم با انگیزه تعصب، پیش‌داوری یا نفرت رخ داده، دادگاه می‌تواند آن را در صدور حکم و تعیین مجازات لحاظ و مجازات را تشدید نماید. در حقیقت، لایحه یادشده حقوق تراجنس‌ها را با گنجاندن ایشان در چهارچوب قوانین حقوق بشر و جرایم ناشی از نفرت^۴ به رسمیت می‌شناسد؛^۵ با این اوصاف، به منظور آشنایی بیشتر با تدابیر پیشگیرانه کیفری در قبال جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنس‌ها، ابتدا جرم‌انگاری خاص و سپس مکانیسم تشدید مجازات چنین جرایمی مشمول بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. ۳-۲-۱. جرم‌انگاری خاص جرایم ناشی از نفرت علیه افراد تراجنسی با بررسی و کاوش در قانون جزای فدرال کانادا ۱۹۸۵ (با اصلاحات بعدی) ملاحظه می‌شود، عناوین

1- . Brown, S. E., Esbensen, F., Geis, G. *Criminology: Explaining Crime and Its Context*. Taylor & Francis. United Kingdom. 2024, pp 61-62.

2- . Bill C-16. To see the text of the bill, refer to the following link: <https://www.parl.ca/DocumentViewer/en/42-1/bill/c-16/first-reading> (accessed: May 27, 2025)

3- . Sexual identity or expression.

۴- . در این‌باره گفتنی است، برخلاف کانادا، قوانین اغلب کشورهای عضو شورای اروپا، صراحتاً ترنس‌فوبیا را به‌عنوان انگیزه احتمالی جرم ناشی از نفرت، به رسمیت نمی‌شناسند. در عین حال، قانون اسکاتلند نخستین قانونی بود که ترنس‌فوبیا را در فهرست انواع جرایم ناشی از نفرت گنجانده؛ با این مراتب، در اغلب کشورهای اروپایی، افراد ترنس از حمایت قانونی مشخصی که آن‌ها را از خطر بالا برای تبدیل شدن به قربانیان جرایم ناشی از نفرت محافظت کند، محروم هستند. در مواردی از قتل‌های ناشی از انگیزه‌های نفرت‌محور در پرتغال و ترکیه، ترنس‌فوبیا به‌عنوان عامل انگیزشی در دادگاه‌ها مورد شناسایی قرار نگرفت و در روند صدور حکم علیه عاملان این قتل‌ها تأثیری نداشت. Insights in Gender, Sex and Sexualities: 2022. (n.p.): Frontiers Media SA. 2024, p 75.

5- . Dragicevic, N. Canada's gender identity rights Bill C-16 explained. 2017. It's available at: <https://www.cbc.ca/cbcdocs/pov/features/canadas-gender-identity-rights-bill-c-16-explained>

«ترویج یا تشویق به نفرت‌پراکنی»^۱ و «ایراد خسارت با انگیزه نفرت»^۲ مشمول جرم‌انگاری خاص قرار گرفته است.^۳ بندهای ۱ و ۲ ماده ۳۱۹ قانون جزای فدرال کانادا ۱۹۸۵ (با اصلاحات بعدی)، رفتارهایی را جرم‌انگاری می‌کنند که به ترویج یا تشویق به نفرت‌پراکنی علیه گروه مشخصی از مردم^۴ بر اساس ویژگی‌هایی مانند نژاد، دین، رنگ پوست، قومیت، گرایش جنسی، هویت جنسی و غیره مربوط می‌شود؛ با این ترتیب، تراجنسی‌ها نیز به خاطر گرایش و هویت جنسی که دارند در زیر چتر حمایتی مواد قانونی یادشده قرار می‌گیرند. اتخاذ چنین رویکردی می‌تواند بستر مناسبی را در زمینه مقابله با رفتارهای خشونت‌آمیز و مجرمانه ناشی از نفرت علیه افراد یادشده پدید آورد؛ چرا که با جرم‌انگاری‌های خاص بر پایه نفرت‌پراکنی، مرتکبان احتمالی به این آگاهی دست پیدا می‌کنند که در صورت نفرت‌پراکنی و ارتکاب جرم علیه تراجنسی‌ها با واکنش کیفری متناسب مواجه خواهند شد. مجازاتی که برای چنین رفتارهایی پیش‌بینی شده است نیز حسب‌مورد می‌تواند یک جرم قابل کیفرخواست با حداکثر حبس دو سال و یا جرمی با محکومیت اختصاری باشد. (قسمت‌های a و b ماده ۳۱۹ قانون یادشده) علاوه بر این، به موجب بند (۴-۱) از ماده ۴۳۰ قانون جزای فدرال کانادا ۱۹۸۵ (با اصلاحات بعدی)،^۵ ایراد خسارت به اموال با انگیزه نفرت از جمله نفرت علیه تراجنسی‌ها مشمول جرم‌انگاری خاص قرار گرفته است. مجازاتی که برای چنین رفتاری مقرر شده است نیز حسب‌مورد می‌تواند یک جرم قابل کیفرخواست با حداکثر حبس ده سال و یا جرمی با محکومیت اختصاری باشد. (قسمت‌های a و b ماده ۴۳۰-۴-۱ قانون یادشده) به بیانی روشن‌تر، جرم‌انگاری خاص نفرت علیه تراجنسی‌ها می‌تواند به تقویت وصف بازدارندگی خواه بازدارندگی عام^۶ (جلوگیری از تحقق نخستین رفتار بزهکارانه) و خواه بازدارندگی خاص^۷ (جلوگیری از تکرار رفتار بزهکارانه) منجر شود.

با این مراتب، انتقاد جدی که به عملکرد نظام قانونگذاری فدرال کانادا وارد می‌آید از آن جهت است که جرم‌انگاری نفرت‌پراکنی تنها محدود به برخی از رفتارها یعنی ایراد خسارت مالی و اظهارات نفرت‌آمیز شده است؛ از این‌رو، ارتکاب سایر رفتارها به ویژه رفتارهای خشونت‌آمیز با انگیزه نفرت علیه تراجنسی‌ها به صورت خاص مورد جرم‌انگاری قرار نگرفته است. در سوی دیگر، در مقررات کنونی ایران، چنان‌چه رفتار بزهکارانه ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها ارتکاب پیدا کند، مرتکب وفق مقررات عام قانون مجازات اسلامی مشمول مؤاخذه و پیگرد قرار می‌گیرد؛ از این‌رو، انگیزه نفرت‌آمیز مرتکب باعث نمی‌شود که مرتکب در ذیل عنوان بزهکارانه خاصی قرار گیرد. در واقع، قانونگذار ایران برخلاف قانونگذار کانادا که برخی از مصادیق رفتارهای بزهکارانه ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها را مستحق واکنش کیفری مستقل قرار داده بود، موضع منفعلی را اتخاذ نموده است. ۳-۲-۲. تشدید مجازات جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها

1- . Public incitement of hatred and willful promotion of hatred.

2- . Hate-motivated mischief.

3- . Thiessen, L. Online hate speech against gender variance: a Canadian perspective (Doctoral dissertation, Mount Royal University). 2024, p 24.

4- . Identifiable group.

5- . To access the law, please refer to the following link: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-59.html#h-122977> (accessed: May 27, 2025)

6- . General deterrence.

7- . Specific deterrence.

تشدید مجازات مکانیسمی قلمداد می‌شود که چنانچه به نحو مناسبی به کارگرفته شود می‌تواند سهم شایانی در تقویت وصف بازدارندگی مجازات‌ها (جلوگیری از تحقق نخستین و یا تکرار رفتار بزهکارانه) به دنبال داشته باشد؛ از این رو، ارتکاب جرم و خشونت علیه تراجنسی‌ها که با انگیزه نفرت علیه آن‌ها صورت می‌گیرد می‌تواند با سیاست تشدید مجازات مواجه شود. به موجب قسمت (a)(i) از بند ۲ ماده ۷۱۸ قانون جزای فدرال کانادا ۱۹۸۵ (با اصلاحات بعدی)^۱ جرم با انگیزه نفرت به عنوان یک عامل تشدیدکننده^۲ در تعیین مجازات در نظر گرفته شده است. این بند مقرر می‌دارد که دادگاه، در زمان تعیین مجازات، باید افزایش مجازات را مدنظر قرار دهد اگر «شواهدی وجود داشته باشد که جرم ارتكابی با انگیزه تعصب، پیش‌داوری یا نفرت بر مبنای نژاد، منشأ ملی یا قومی، زبان، رنگ، مذهب، جنسیت، سن، ناتوانی ذهنی یا جسمی، گرایش جنسی، یا هویت یا ابراز جنسیتی» انجام شده است. با این اوصاف، اگرچه قانونگذار کانادا در حوزه پیشگیری کیفری، جرم‌انگاری ناقصی را در حوزه جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها انجام داده است اما نکته مثبت آن است که وجود انگیزه نفرت در تمامی جرایم علیه تراجنسی‌ها را به عنوان یک عامل تشدیدکننده ضمانت‌اجرای کیفری در نظر گرفته است. این مسئله می‌تواند با ارتقا سطح بازدارندگی مجازات زمینه مساعدتری را به منظور مقابله با خشونت و جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها پدید آورد. این در صورتی است که در نظام قانونگذاری کیفری ایران، نفرت به طور کلی به عنوان یک عامل تشدیدکننده مجازات در نظر گرفته نشده است. این موضوع، نفرت علیه تراجنسی‌ها را هم در برمی‌گیرد؛ از این رو، ارتکاب جرم با انگیزه نفرت علیه تراجنسی‌ها تأثیری بر میزان و نوع مجازات ندارد. حمایت از تراجنسی‌ها و پیشگیری از خشونت و جرایم ناشی از نفرت علیه آن‌ها ایجاب می‌کند تا حداقل شخص یا اشخاصی که با انگیزه نفرت‌پراکنی به ارتکاب جرم علیه افراد تراجنسی مبادرت می‌کنند با سیاست تشدید مجازات (تشدید شخصی)^۳ مواجه شوند. برآمد و توصیه‌ها

با توجه به مطالعه و کاوش صورت‌گرفته در جستار حاضر، مشخص گردید که نظام‌های پیشگیری ایران و کانادا در مواجهه با جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها دارای نقاط همگرایی و واگرایی هستند. از جمله همگرایی‌های این دو نظام، شناسایی تراجنسی‌ها به عنوان افرادی با هویت جنسیتی متفاوت در جامعه است؛ با این وجود، واگرایی اصلی این نظام‌ها به نحوه تدوین و اجرای راهبرد پیشگیری از جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها برمی‌گردد. در این زمینه، نظام پیشگیری کانادا از سال ۲۰۱۷ با شناسایی گروه‌های تراجنسی به عنوان یکی از مصداق‌های جرایم ناشی از نفرت رویکرد حمایتی و کیفری افتراقی را در قبال چنین جرایمی اتخاذ نمود. در حوزه تدابیر پیشگیرانه نخستین، سیاست ارتقا سطح آگاهی همگانی به عنوان راهبردی کلیدی در نظام پیشگیری کانادا در کانون توجه قرار گرفته است. نام‌گذاری یک هفته در تقویم سالیانه با عنوان هفته آگاهی از ترنس‌ها و برنامه‌های آموزشی متنوع حاکی از اهمیت بالای درک و پذیرش اجتماعی

1- . To access the law, please refer to the following link <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-718.2.html?txthl=hate> (accessed: May 27, 2025)

2- . Aggravating factor.

۳- . گاه تشدید مجازات به واسطه شخص مجرم یا مجنی‌علیه جرم است که ذیل عنوان «علل شخصی تشدید» مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. مانند جرایم علیه کودکان و خویشاوندان در قوانین جزایی. به نقل از: نوربها، رضا. زمینه حقوق جزای عمومی. کتابخانه گنج دانش، تهران، چاپ سی و دوم، ۱۳۹۰، ص ۴۰۰.

تراجنسی‌ها دارد. ایجاد فضاها و پناه‌گاه‌های امن در کنار تناسب‌سازی زندان‌ها، حمایت از تراجنسی‌های در معرض خطر را در قالب پیشگیری دومین تا حدودی در نظر گرفته است. در آخرین سطح از سطوح پیشگیری نیز ایجاد نیروی پلیس ویژه جرایم ناشی از نفرت و خدمات حمایتی تخصصی از بزه‌دیدگی گام‌های مناسبی در راستای پیشگیری از تکرار جرم و بزه‌دیدگی تراجنسی‌ها قلمداد می‌شود. در سوی دیگر، در نظام پیشگیری ایران، هنوز سیاست آموزشی منسجم و فراگیری جهت فرهنگ‌سازی و آشنایی آحاد جامعه با هویت جنسی و تراجنسی‌ها اتخاذ نشده است؛ با این وجود، در حوزه پیشگیری دومین، حمایت قانونی مناسبی از کودکان و نوجوانان تراجنسی با شناسایی وضعیت مخاطره‌آمیز برای آن‌ها انجام شده است. علیرغم این موضوع، در سطح سوم پیشگیری نیز به استثنای خدمات کلی سازمان بهزستی، خدمات تخصصی پس‌از بزه‌دیدگی برای کاهش سطح بزه‌دیدگی و مقابله با تکرار جرم دنبال نشده است. افزون بر این‌ها، کنشگران پیشگیری کانادا تنها به اقدامات پیشگیرانه یادشده بسنده ننموده بلکه در راستای تقویت سطح بازدارندگی مجازات‌ها نیز گام برداشته‌اند؛ با این ترتیب، جرم‌انگاری خاص اظهارات تنفرآمیز علیه تراجنسی‌ها و ایراد خسارت مالی با انگیزه نفرت در کنار تشدید مجازات تمامی جرایمی که با انگیزه نفرت ارتکاب می‌یابند، بازدارندگی مؤثری را در قبال تحقق نخستین (بازدارندگی عام) و تکرار این دسته از رفتارهای مجرمانه (بازدارندگی خاص) پدید آورده است. در سوی دیگر، نظام قانونگذاری ایران تاکنون واکنش کیفری افتراقی در قبال مرتکبان جرایم ناشی از نفرت در قبال تراجنسی‌ها اتخاذ ننموده است. موضوعی که می‌تواند با اتخاذ رویکرد متناسب، موضع بازدارنده‌ای را در مواجهه با چنین جرایمی انشا و عملیاتی نماید. بر پایه مطالب پیش‌گفته، به‌کارگیری تدابیر زیر به منظور ارتقا سطح نظام پیشگیری ایران در مواجهه با جرایم ناشی از نفرت علیه تراجنسی‌ها توصیه می‌شود:

ایجاد برنامه‌های آموزشی در سطح مدارس، دانشگاه‌ها و رسانه ملی پیرامون آشنایی با اختلال هویت جنسی و تراجنسی‌ها؛ ارتقا سطح آگاهی همگانی به صورت ساختارمند سهم مؤثری در شناخت تراجنسی‌ها و پیشگیری از جرم ناشی از نفرت علیه آن‌ها دارد.

اختصاص بودجه لازم و تعبیه فضاها و اماکن امن برای تراجنسی‌ها در سطح کشور: این مسئله به ویژه برای تراجنسی‌های در معرض خطر بزه‌دیدگی نظیر معتادان متجاهر و بی‌خانمان‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. ارائه خدمات روانشناسی و حقوقی تخصصی برای تراجنسی‌ها: استفاده از افراد آگاه به مسائل پیرامون اختلال هویت جنسی در راستای خدمت‌رسانی به افراد ترنس می‌تواند در کاهش رقم سیاه و حتی تکرار جرم ناشی از نفرت علیه این افراد راهگشا باشد.

جرم‌انگاری جرم ناشی از نفرت و یا حداقل استفاده از مکانیسم تشدید مجازات برای مرتکبان نفرت‌پراکنی: تقویت سطح بازدارندگی مجازات‌ها از طریق تشدید مجازات و یا جرم‌انگاری جرایم ناشی از نفرت گام مناسبی به منظور مقابله با چنین جرایمی تلقی می‌شود.

استفاده از افراد آگاه پیرامون اختلال هویت جنسی در فرایند کیفری (به ویژه مرحله بازجویی و تحقیقات): این موضوع می‌تواند با افزایش اعتماد تراجنسی‌ها به دستگاه عدالت کیفری از شدت بزه‌دیدگی و یا تکرار جرم ناشی از نفرت بکاهد.

فهرست منابع

الف) داخلی

کتاب‌ها

گشتاسبی اصل، سام. اختلال جنسی و هویت گم‌شده. نشر هدف سبز، قم، چاپ نخست، ۱۳۸۹.
نوربها، رضا. زمینه حقوق جزای عمومی. کتابخانه گنج دانش، تهران، چاپ سی و دوم، ۱۳۹۰.

Extent abstract

Transsexual individuals, commonly referred to as trans or TS persons, are those whose experienced gender identity differs from the sex assigned to them at birth. These individuals exist across all cultures and societies, yet they consistently face heightened levels of social stigma, exclusion, and structural discrimination due to their gender non-conformity. Among the most severe outcomes of this marginalization is their increased vulnerability to hate-motivated violence, including verbal harassment, physical assault, sexual violence, and even targeted killings. As a result, the term “hate crimes against trans people” has become increasingly significant in both legal and criminological discourse. It denotes a spectrum of criminal acts committed on the basis of bias, fear, or hostility toward someone’s gender identity or expression

Recognizing the urgency of this issue, the United Nations Human Rights Council adopted a groundbreaking resolution in 2016 entitled “Protection Against Violence and Discrimination Based on Sexual Orientation and Gender Identity.” This resolution reaffirmed the global community’s responsibility to confront hate crimes targeting sexual and gender minorities, including trans individuals. It called for a dual approach: legal protection through criminal justice mechanisms and preventive strategies involving public education, victim support systems, and institutional reforms. The international consensus emphasizes that such efforts must not only respond to violence but actively prevent it by addressing its root causes

Text

At the national level, different legal systems have responded to trans-related hate crimes with varying levels of recognition, protection, and engagement. A particularly compelling comparison emerges between Iran and Canada. While both nations have taken steps to address the plight of trans individuals, the depth of these efforts differ significantly.

In Iran, trans individuals have achieved a measure of legal recognition, most notably through the legal authorization of gender reassignment surgery. This policy—rooted in religious fatwas and reinforced by judicial precedent—represents a major step forward in acknowledging the

existence and rights of trans persons. It has facilitated access to medical services, improved psychological outcomes, and increased public discourse around gender identity. Nonetheless, the Iranian legal system lacks a dedicated and systemic framework to prevent hate crimes against trans people. Current measures remain fragmented, ad hoc, and insufficient. There are limited provisions for supporting trans youth, and there is no formal recognition of hate crimes based on gender identity within Iran's Penal Code. Without codified protections or proactive policies, trans individuals in Iran remain exposed to considerable risk, both in public spaces and within the justice system itself.

Conversely, Canada offers a progressive legal model that incorporates both penal and non-penal strategies. Since legislative amendments in 2017, Canadian law explicitly includes gender identity and expression as protected grounds under hate crime statutes. Section 718.2 of the Canadian Criminal Code allows for enhanced sentencing when crimes are motivated by bias related to gender identity. This legal recognition is supported by robust institutional frameworks aimed at prevention. Canadian authorities have implemented a wide range of measures: national awareness campaigns to reduce stigma; development of shelters and support centers for trans individuals in crisis; specialized police units trained to handle hate crimes; and trauma-informed support services tailored to the needs of trans victims.

One of the most comprehensive initiatives is "Canada's Action Plan on Combatting Hate 2024," a federal strategy that tackles hate in all its manifestations, including transphobia. This plan underscores the government's commitment to building inclusive communities, fostering respect for diversity, and ensuring the safety of all marginalized groups.

Analysis

Comparing Iran and Canada reveals critical insights into what constitutes an effective and inclusive anti-hate crime strategy. Iran's model, while commendable for its recognition of gender reassignment within a religious legal framework, remains reactive rather than preventive. Its limitations highlight the importance of integrating crime prevention into broader legal, social, and educational structures. The absence of explicit legal categories for gender-based hate crimes,

coupled with limited public education, leaves many trans individuals .vulnerable to violence, discrimination, and legal invisibility

In contrast, Canada exemplifies a multi-layered model combining criminal law enforcement with preventive, educational, and social initiatives. The inclusion of gender identity within hate crime statutes ensures legal accountability, while supportive policies address root causes of trans:phobia. Canada's strategy can be described as a three-tiered approach

Primary prevention involves promoting awareness and deconstructing stereotypes through education

Secondary prevention includes early interventions in at-risk environments, such as schools or shelters

Tertiary prevention focuses on victim support and rehabilitation, ensuring justice systems respond sensitively and inclusively

This holistic approach illustrates the potential of a rights-based framework supported by strong political will, institutional capacity, and public engagement

Conclusion

This study concludes that addressing hate crimes against trans individuals requires more than criminalization—it demands a systemic, inclusive, and preventive model that operates across legal, educational, and social domains. While Iran has taken notable steps in legitimizing trans identities through medical and religious avenues, its efforts remain largely incomplete without a broader commitment to protecting .trans people from hate-motivated violence

Canada, with its integrated legal protections and multi-pronged public policy strategy, offers a valuable comparative model. Its approach illustrates the necessity of combining punitive measures with non-penal initiatives to create an inclusive society where trans individuals can live .safely and with dignity

Ultimately, the findings suggest that an effective preventive system must be multi-layered, adaptable, and centered on the lived realities of trans persons. Policymakers should prioritize public education, access

to justice, institutional training, and social support mechanisms. Legal frameworks must evolve to recognize transphobic violence explicitly .and respond with both compassion and accountability

Keywords: Gender identity; Transsexuals; Transphobia; Hate crime; .Crime prevention

مقاله‌ها

- جوان‌بخت، محمد و نورمحمدزاده، علی. نگرش جرم‌انگارانه به پدیده تراجنسیتی در پرتو سیستم عدالت کیفری. نشریه تمدن حقوقی. ۶، ۱۴۰۲، ۱۶: ۲۴۶-۲۲۵.
- غنی، مهرداد و سیدزاده ثانی، سید مهدی. بررسی میزان بزه‌دیدگی آزار و اذیت جنسی دیجیتال بر روی بزرگسالان با نگاه به افراد تراجنسیتی. نشریه پژوهشنامه حقوق کیفری. ۱۳، ۱۴۰۰، ۱: ۲۲۴-۲۰۵.
- فانی، منوچهر؛ توکلی، احمدرضا و حیدری، محمدعلی. ترنس‌ها از منظر روانشناسی و فقه امامیه. نشریه معرفت و بصیرت اسلامی. ۲، ۱۴۰۳، ۳: ۱۲۲-۱۰۹.
- فرهمند، مهناز و دانافر، فاطمه. تحلیل مشکلات فردی- اجتماعی تراجنسیتی‌ها. نشریه مطالعات و تحقیقات علوم اجتماعی در ایران. ۱۶، ۱۳۹۶، ۴: ۷۳۵-۷۶۵.
- گل‌بهراری، ندا؛ اعظم آزاد، منصوره و قاضی‌نژاد، مریم. دیالکتیک شناسایی در بین تراجنسیتی‌ها (نگاهی به تجربه زیسته ناراضیان جنسی در فرایند هویت‌یابی). مجله مطالعات اجتماعی ایران. ۱۶، ۱۴۰۱، ۱: ۱۵۲-۱۲۹.
- محمودی جانکی، فیروز و آقایی، سارا. بررسی نظریه بازدارندگی مجازات. فصلنامه حقوق، ۳۸، ۱۳۸۷، ۲: ۳۶۱-۳۳۹.
- ولدبیگی، اقبال؛ زمانی، مریم؛ نهال گر، پریسا و صفری، سروش. واکاوی فرایندهای روانی- اجتماعی دانشجویان تراجنسیتی دانشگاه تهران. نشریه رفاه اجتماعی. ۲۲، ۱۴۰۱، ۸۵: ۳۳۷-۳۰۱.
- یعقوبی چوبری و ساعدی، مهدی. فهم پدیدارشناسانه تجارب زیسته افراد تراجنسیتی در شهر مشهد (یک مطالعه کیفی). نشریه پژوهش‌های جامعه معاصر. ۹، ۱۳۹۹، ۱۷: ۱-۲۶.

Books

- .۲۰۲۳. ABC of Equality, Diversity and Inclusion in Healthcare. United Kingdom: Wiley Black, L. L., Flynn, S. V. Crisis, Trauma, and Disaster: A Clinician's Guide. SAGE .۲۰۲۰. Publications. United States
- Brown, S. E., Esbensen, F., Geis, G. Criminology: Explaining Crime and Its Context. .۲۰۲۴ .Taylor & Francis. United Kingdom
- Colliver, B. Re-imagining Hate Crime: Transphobia, Visibility and .۲۰۲۱. Victimisation. Springer International Publishing. Germany
- Dandurand, Y., Heidt, J. Youth Crime Prevention and Sports: An Evaluation of Sport-Based Programmes and Their Effectiveness. Bristol University Press. United Kingdom .۲۰۲۲
- Fisher, B. S. and S. P. Lab. Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention, SAGE .۲۰۱۰. Publications
- Godzisz, P. State Responses to Anti-LGBT Violence: Poland in a European .۲۰۲۴ .Germany .Context. Springer Nature Switzerland
- Hardy Allen, K. What Goes Unspoken: How School Leaders Address DEI Beyond .۲۰۲۳. Race. Wiley. United Kingdom
- .۲۰۲۲. Homosexuality FAQs - A Christian Perspective eBook. CCL Publications Pte Ltd .۲۰۲۴ .n.p.): Frontiers Media SA) .۲۰۲۲ :Insights in Gender, Sex and Sexualities
- .۲۰۲۴ .McQueen, P. Regret. Oxford University Press. United Kingdom
- Pickett, B. L. The Transgender Encyclopedia. Rowman & Littlefield Publishers. .۲۰۲۴ .Germany
- Routledge Library Editions: Social & Cultural Geography. Taylor & Francis. United .۲۰۲۲. Kingdom
- .۲۰۰۹. Streissguth, T. Hate Crimes. Facts On File, Incorporated. Ukraine
- The British Medical Association Illustrated Medical Dictionary. Dorling Kindersley. .۲۰۱۳. United Kingdom
- Transgender People and Criminal Justice: An Examination of Issues in Victimology, .۲۰۲۳. Germany .Policing, Sentencing, and Prisons. Springer International Publishing
- Travers. The Trans Generation: How Trans Kids (and Their Parents) are Creating a .۲۰۱۹. Gender Revolution. NYU Press. United States
- ۲nd Edition - E-Book. India: Elsevier ,Xaviour, R. Essentials of Human Embryology .۲۰۲۴ .India

Articles

It's available at: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/combating-hate/action-plan.html> .۲۰۲۴ .Canada's Action Plan on Combatting Hate

- Colliver, B., & Silvestri, M. The role of (in) visibility in hate crime targeting transgender people. *Criminology & Criminal Justice* ۲۲, ۲۰۲۲, (۲), ۲۵۳-۲۳۵.
- Dalwood, C. Canada's prison system is still vastly transphobic. *Xtramagazine* It's available at: <https://xtramagazine.com/power/politics/canada-prison-system-۲۶۱۸۲۷-transphobic>
- Dragicevic, N. Canada's gender identity rights Bill C ۱۶-explained. *explained* ۱۷, ۲۰۱۷. It's available at: <https://www.cbc.ca/cbcdocspov/features/canadas-gender-identity-rights-bill-c-۱۶-at>
- Farrell, A., & Lockwood, S. Addressing hate crime in the ۲۱st century: Trends, threats, and opportunities for intervention. *Annual Review of Criminology* ۱۳۰, ۲۰۲۳, (۱), ۱۰۷-۱۳۰.
- Handley, H. *Informed, Aware, Alive*. University of Dayton ۲۰۲۰, ۱-۶.
- Jackson, H. First shelter dedicated to ۲SLGBTQ+ adults set to open in Toronto. *globalnews.ca/news* ۲۳۱۴۵۸۰/It's available at: <https://globalnews.ca/news/۲۳۱۴۵۸۰/>
- Schweppe, J. What is a hate crime? *Cogent Social Sciences* ۷, ۲۰۲۱, (۱), ۱۵-۱.
- Thiessen, L. *Online hate speech against gender variance: a Canadian perspective* (Doctoral dissertation, Mount Royal University ۲۰۲۴).
- Naha, A., & Sharmin, S. hate crimes in social media: a criminological review. *International Journal of Social Science* ۳, ۲۰۲۳, (۱), ۲۳-۲۸.